

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فصل دوم

موضوع تحقیق

N.Shamskia

چرا تحقیق؟

- محقق قبل از انجام هر پروژه یا تحقیق لازم است به موارد زیر توجه نماید.
- درک و انگیزه های خود در انجام دادن تحقیق را بدست آورده باشد و این امر بسیار مهم است.
- در باره دلایل خود فکر کند.
- چرا و چگونه وارد این موضوع شده است؟

چرا تحقیق؟

- طرفدار کدام طرز تفکر هستید؟
- چه نتایجی مورد انتظار شماست؟
- می خواهید دنیا را تغییر دهید یا دنیای خودتان را؟
- عمل گرا (pragmatist) هستید یا آرمان گرا (idealist)؟
- فقط به دنبال انجام یک وظیفه یا فعالیت کاری و تحصیلی هستید و می خواهید مقطع تحصیلی خود را به اتمام برسانید.
- می خواهید روشی را تکمیل نمایید یا قصد ارائه یا ابداع روش و کاری نو هستید؟

نقطه آغازین تحقیق

جان دیوئی معتقد است:

■ - " اولین مرحله تحقیق احساس وجود یک مشکل است؛ به این معنی که پژوهشگر در کار خویش با مانع یا مشکلی روبرو گردیده است که در حل آن ابهام یا تردید دارد و نمی تواند در مقابل آن ساکت بماند.

■ - بنابراین نقطه آغازین در انجام هرگونه پژوهش یا تحقیقی بسیار مهم است و نقش آموزش افراد برای مسئله یابی که در برخی نظام های آموزشی بر آن بسیار تاکید می شود نیز از همین امر نشأت می گیرد. هرچه ضرورت پرسش در هنگام تدریس برای فراگیر بیشتر مطرح شود و از او خواسته شود تا ذهن خود را برای طرح سوالات بیشتر فعال سازد می توان انتظار داشت که در آینده نیاز به تحقیق و پیشرفت در او ارتقاء یابد.

انتخاب موضوع

- انتخاب موضوع مهمترین تصمیم در فرآیند تحقیق است. زیرا با آینده تحصیلی یا کاری و حتی شغلی شما در ارتباط است.
- در این تصمیم گیری به چه نکات مهمی باید توجه کرد؟

انتخاب موضوع

✓ ویژگیهای موضوعی که انتخاب می شود عبارتند از :

- مورد علاقه محقق (پژوهشگر) باشد ؛
- موضوع پژوهش پذیر باشد ؛ (موضوعات ارزشی، کلی، غیر قابل اندازه گیری و ...)
- اهمیت و اولویت داشتن موضوع ؛ (از نظر علمی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ...)
- بدیع و نو بودن موضوع در هر زمینه کاری محقق ؛
- مقرون به صرفه بودن موضوع ؛
- دسترسی به منابع اطلاعاتی ؛
- دسترسی به منابع مادی ؛

مهمترین نکات در انتخاب موضوع تحقیق:

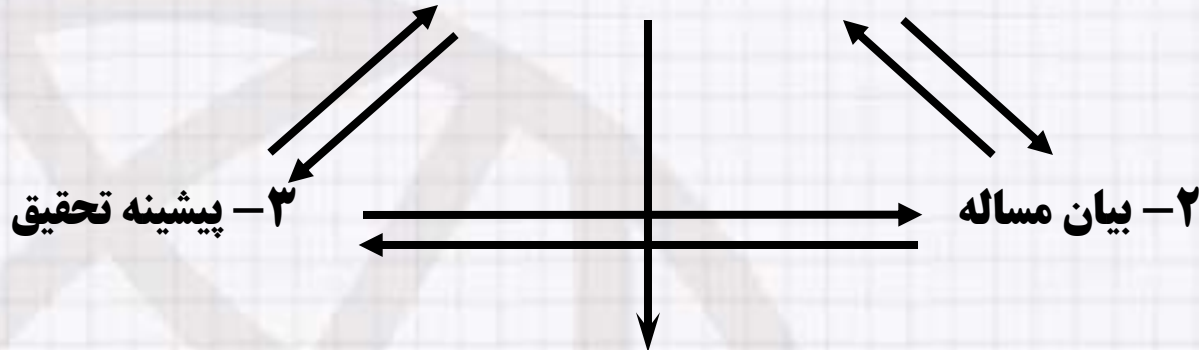
- ۱- موضوع تحقیق می بایست متناسب با توانمندی و یا تجربه محقق باشد.
- ۲- موضوع تحقیق روشن و بدون ابهام باشد.
- ۳- موضوع متناسب با فرصت محقق و قابل اجرا توسط او باشد.
- ۴- موضوع باید محدود شود یعنی خیلی وسیع نباشد.
- ۵- موضوع تحقیق نباید تکراری و از موضوعاتی باشد که قبلاً در مورد آن تحقیق شده و حل شده باشد و یا پاسخش معلوم باشد.

مهمترین نکات در انتخاب موضوع تحقیق:

- ۶- متغیرها در موضوع تحقیق نوشته شود.
- ۷- آزمودنیهای مورد مطالعه می بایست در موضوع تحقیق نوشته شود.
- ۸- مکان انجام تحقیق می بایست در موضوع تحقیق نوشته شود.
- ۹- زمان انجام تحقیق می بایست در موضوع تحقیق نوشته شود.

مراحل اجرای یک طرح تحقیق علمی

۱- انتخاب موضوع تحقیق

۴- بیان گزاره های تحقیق (هدف / فرضیه / سوال ها)

۵- مشخص کردن متغیرها و مقیاس سنجش آن ها

۶- تعیین ابزار اندازه گیری

۷- مشخص کردن جامعه مورد بررسی ، نمونه و حجم نمونه

۸- انتخاب روش تحقیق

۹- گرد آوری داده ها

۱۰- تنظیم و تلخیص داده ها

۱۱- تحلیل داده ها و نتیجه گیری

۱۲- تدوین گزارش و اشاعه یافته ها

مساله تحقيق (پژوهش)

- بطور طبيعي آغاز يك تحقيق با احساس وجود يك مشكل همراه است. در اين مرحله آن احساس بايد به صورت " يك پرسش " در آيد و بيان شود.
- بديهي است اين پرسش از مسائل روزمره تا مباحث و فرضيات پيچيده علمي را در بر گيرد، مهم آنست كه به شيوه اي علمي و صحيح بيان شود.
- با در نظر گرفتن دو تقسيم بندي مهم در زمينه علائق علمي و احتياج عملي شما ممكن است تحقيقي بنيادي يا کاربردي را در نظر بگيريد.

ارزشیابی مسئله تحقیق

- ✓ آیا مسئله تحقیق به روز (جدید) است؟
- ✓ آیا مسئله تحقیق رابطه بین پدیده ها را مورد بررسی قرار می دهد؟
- ✓ آیا مسئله تحقیق روشن و صریح بیان شده است؟
- ✓ آیا دامنه مسئله تحقیق محدود شده است؟
- ✓ آیا برای تحقیق منابع مالی لازم در اختیار است؟
- ✓ آیا امکانات پرسنلی، زمانی، تجهیزاتی لازم برای تحقیق وجود دارد؟
- ✓ آیا محقق اساساً شهامت انجام تحقیق را دارد؟

ارزشیابی مسئله تحقیق

- ✓ آیا مسئله از اهمیت و ارزش لازم برای مطالعه برخوردار است؟
- ✓ آیا مسأله با علائق و تمایلات محقق همخوانی دارد؟
- ✓ آیا انجام تحقیق با توجه به روشهای علمی تحقیق امکانپذیر است؟
- ✓ آیا یافته‌های تحقیق نیاز خاصی را برطرف می‌کند؟
- ✓ آیا موضوع تحقیق مسائل اخلاقی و حیثیتی تولید نمی‌کند؟
- ✓ آیا اطلاعات لازم برای انجام تحقیق در دسترس هست یا می‌توان تولید کرد؟
- ✓ آیا روشها ، وسائل و ابزارهای لازم با روایی (Validity) و پایایی (Reliability) کافی در اختیار محقق هست؟

عنوان تحقیق

- در هنگام نوشتن **عنوان** باید خصوصیتی که برای یک عنوان خوب برشمرده می شوند در نظر گرفت. این موارد عبارتند از:
 - از کلمات **کوتاه**، **رسا** و در حد امکان از یک **زبان** استفاده شود
 - عبارت **گویا** باشد و **گیج کننده** نباشد. از اختصارات که ممکن است مخفف عبارات مختلفی باشند پرهیز شود.
 - در تحقیقات **توصیفی بیان مکان و زمان تحقیق** در عنوان ضرورت دارد.
 - در عنوان دقیقاً "آنچه محقق بدنبال تعیین آن است بیان شود.
 - سعی شود دامنه تحقیق **محدود** در نظر گرفته شود.
 - عنوان را **غیر سوالی** مطرح نمایید.
 - از کلمات **مناسب و مطلوب** استفاده شود.

شناسایی سؤالهای تحقیق

- طرح سؤال آشکار ترین نقطه شروع یک پروژه تحقیق است.
- سؤالات در اغلب موارد با این واژه های سؤالی آغاز می شود:
- چرا، چگونه، چه کسی،
- چه چیزی، در چه زمانی (کی)
- در چه مکانی (کجا)

شش کلمه استفهام

How?

• چگونه؟

What?

• چي؟

Why?

• چرا؟

Who?

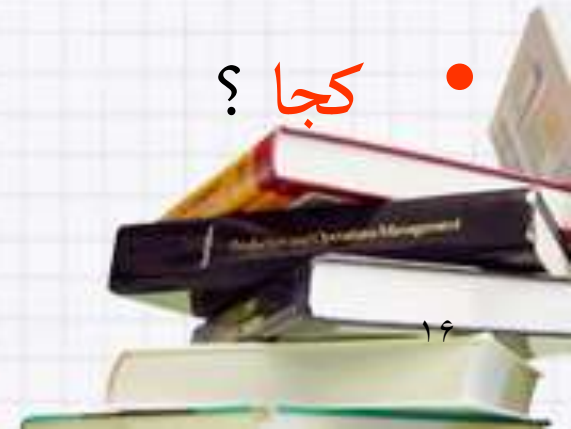
• چه کسی؟

When?

• چه زمانی؟

Where?

• کجا؟

ملاحظات در بیان مسأله تحقیق

در بیان مسأله نکات زیر آورده می شود:

- اطلاعات زمینه ای
- توصیف دقیق مسأله
 - نحوه بروز یا وقوع
 - وسعت و شدت
 - عوامل دخیل در بروز مسأله
 - نحوه برخورد فعلی با مشکل
- فواید پژوهش
 - چه نتایجی از حل مشکل انتظار می رود

مرور مبانی و بررسی های قبلی مسئله تحقیق

- برای کسب اطلاعات در زمینه مورد تحقیق می باید به **منابع مرجع** مراجعه نمود. منظور از منابع مرجع هر فرد یا هر چیزی است که به عنوان **مأخذ اطلاعات** مورد مراجعه قرار می گیرد.
- **کتابهای مرجع** معمولاً به گونه ای تألیف می شوند که هر کسی می تواند اطلاعات مورد نیاز خود را به راحتی و سرعت در آنها پیدا کند. مهمترین منابع در دسترس عبارتند از:
 - نظرات افراد متخصص و صاحب نظران
 - منابع منتشر شده

مرور منابع و بررسی های قبلی زمینه تحقیق

- مراجع ادواری
- کتابشناسی های دوره ای
- فهرست های مندرجات
 - کتاب
 - نشریات ادواری مثل ژورنالها
- منابع منتشر نشده
 - پایان نامه ها
 - گزارش های فنی و گزارش تحقیق
 - آمارها
 - پروانه های ثبت اختراعات
 - صورت جلسه ها
 - مشاهدات فردی
- بانکهای اطلاعاتی همچون در اینترنت
- مراجع غیر ادواری
- کتابشناسی ها
- دانشنامه ها
- فرهنگ ها
- دستنامه ها
- درسنامه ها
- دستور نامه ها
- سالنامه ها
- اطلس ها
- نشان نامه ها
- سرگذشت نامه ها

تدوین اهداف تحقيق

- **هدف** پژوهش به ما می گوید به کجا می خواهیم برسیم.
- **هدف کلی** پژوهش را می توان به اهداف کوچکتر (ویژه - اختصاصی) تقسیم کرد.

- **اهداف پژوهش باید :**
 - از بطن مسأله استخراج شده باشند
 - واقع بینانه باشند
 - قابل دسترس باشند
 - قابل اندازه گیری یا سنجش باشند

تدوین اهداف تحقيق

- برای نوشتن اهداف از افعالی نظیر **تعیین کردن**، **محاسبه کردن**، **شناسایی کردن**، **توصیف کردن** و **شرح دادن** استفاده کرد.
- **هدف کاربردی** به ما می گوید، فایده حاصل از پژوهش برای چیست؟

بدیع یا اصیل بودن تحقیق یعنی چه؟

- طرحهای تحقیقاتی به ویژه آنهایی که برای گرفتن مدرک دانشگاهی انجام می شوند باید کاملاً یا تا حدی اصیل و بدیع باشند.
- اصیل بودن یعنی چه؟
- از کجا می توان به اصیل بودن یک طرح پی برد؟

خلاصه

- فعالیتها و کارهای گوناگون یک محقق در جریان تحقیق کدامها است.
- فرآیند تحقیق دارای یک روند سرراست، مشخص و قطعی، قابل پیش بینی و حرکت خطی نیست.
- ایده و تصور روشنی از انگیزه های خود برای تحقیق در زمینه های مختلف داشته باشید.
- به تواناییهای خود برای انجام یک پروژه تحقیق بیشتر مطمئن باشید.

چند پیشنهاد برای یافتن موضوع مناسب برای تحقیق

۱. کمک گرفتن از دیگران (استادان، مدیر سازمان و مؤسسه، همکلاسی، همکاران، یا افراد خانواده).
۲. مطالعه کارهای تحقیقی دیگران و ارتباط دادن آنها با علایق و انگیزه های دیگر خود.
۳. فکر کردن به تجارب قبلی و زمینه های مورد علاقه.
۴. فکر کردن به یک موضوع و عنوان که در ذهن خود پرورش و بسط داده اید.

چند پیشنهاد برای یافتن موضوع مناسب برای تحقیق

۵. به یادآوری و مرور کلمات قصار و کلیدی، واگویه ها و گفته ها.

۶. پی جویی یا پیگیری حدس و گمانهای خود.

۷. ترسیم شکل، نمودار یا انگاره ای از آنچه در ذهن دارید.

۸. میتوانید از همین حالا شروع کنید، ولی به یاد داشته باشید که لازم است، آماده تغییر باشید.

دوازده نکته مهم درباره انتخاب موضوع

- ۱- چه انتخابهایی در باره موضوع تحقیق دارید؟
- ۲- انگیزه شما از تحقیق چیست؟
- ۳- ارتباط موضوع تحقیق با رشته تحصیلی شما؟
- ۴- نمونه های قبلی پروژه های تحقیقی انجام شده را بررسی کرده اید.
- ۵- گستره موضوع و اندازه عنوان تحقیق
- ۶- چقدر وقت دارید و چگونه می خواهید وقت خود را مدیریت کنید؟
- ۷- میزان آشنائی شما با روشهای تحقیق.

دوازده نکته مهم (ادامه)

۸. آیا از قواعد و انتظارات دانشکده، دانشگاه، یا سازمان خود آگاهید؟ اگر شما برای دریافت درجه دانشگاهی تحقیق می کنید محدودیتهایی از نظر انتخاب موضوع، تعداد کلمات، نحوه سازماندهی مطالب و... خواهید داشت و در اغلب موارد انتظار می رود، نوشته های خود را بصورت منظم، پاکیزه و تایپ شده تحویل دهید.

۹. هزینه های تحقیق را چگونه تأمین می کنید؟

۱۰. چه منابعی در دسترس شما قرار دارد.

۱۱. نیاز شما به پشتیبانی و حمایت از موضوع.

۱۲. مسائل و چگونگی دسترسی شما به امکانات مورد نیاز.

ضوابط انتخاب موضوع تحقیق

- ✓ - حل مشکل: موضوع انتخابی باید مشکلی را در جامعه، سازمان یا مشکلی که شما ترسیم نموده اید، حل نماید.
- ✓ - منابع اطلاعاتی: از چه منابعی بهره می گیرید.
- ✓ - اهمیت موضوع:
- ✓ - منابع مالی:
- ✓ - توانایی و انگیزه پژوهشگر:
- ✓ - الویت داشتن موضوع (مربوط به مرزهای دانش):
- ✓ - از نظر زمانی عملی باشد.
- ✓ - از نظر هزینه / فایده به صرفه باشد.

فعالیت :

۱- حداقل ۵ پرسش آغازین در مورد مسائلی که با توجه به رشته و علاقه، برای شما بعنوان مسئله قلمداد شده و ذهن شما را به خود معطوف داشته است، به ترتیب اولویت طرح نموده و به صورت مکتوب ارائه نمایید.

۲- یکی از سؤال ها را به صورت «موضوع تحقیق» در آورده و ارائه نمایید.

